

Maahanmuuttajien asuminen – lähiö- uudistuksen uusin haaste

Jukka Paaso ja Karoliina Kokko

Tiivistelmä

Maahanmuuttajien asumiskysymykset ovat tärkeä osa lähiöproblematiikkaa ja maahanmuuttajien yhteiskuntaan kotouttamista. Turun kaupungissa on toiminut maahanmuuttajien asumisasiota selvittävä työryhmä, joka on miettinyt maahanmuuttajien lähiöasumiseen liittyviä ongelmia ja parannusehdotuksia. Selvitysten yhteydessä tehdyissä maahanmuuttaja-haastatteluissa nousee esiin suurperheiden kerrostaloasumiseen liittyvät ongelmat, segregoituminen, sosiaalisen elämän heikkous,

Arkkitehti Jukka Paaso on Turun kaupungin yleissuunnitteluarkkitehti. FM Karoliina Kokko on erikoistyövoimaneuvoja/Eures-assistentti, Turun työvoimatoimiston kansainvälisten palvelujen osastolla. Artikkelin pohjautuu Jukka Paason ja Karoliina Kokon ”Maahanmuuttajien asuminen Turussa” -selvitykseen (Turku 2004), joka on tehty Turun kaupungin asettaman asumistyöryhmän selvitystyön yhteydessä, sekä Jukka Paason asumisen ja asuntoarkkitehtuurin problematiikkaa kuvaavaan monisteeseen ”Monikulttuurisuus ja asumisen muutos” (Turku 2004). Monisteen ovat julkaisemattomia.

asumiskulttuurien poikkeavuudet ja ainoastaan maahanmuuttajien asuttamien kerrostalojen moniongelmaisuus. Selvitys osoittaa monikulttuurisuusnäkökulman tärkeyden lähiöuudistuksessa. Monikulttuurisen asumisen ja maahanmuuttajien asumisen kehittäminen on koko yhteiskunnan hyödyn mukaista. Kunnat tarvitsevat kuitenkin taloudellista ja tiedollista tukea lähiöuudistuksessa ja siihen liittyvässä maahanmuuttajien asumisasioiden järjestelyssä.

Tutkimuksen tausta ja aineisto

Turun kaupungissa asetettiin kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisen konkretisointia varten neljä työryhmää elokuussa vuonna 2002. Yksi työryhmistä oli asumistyöryhmä, joka tutki maahanmuuttajien asumista. Maahanmuuttajien asunnoissa vallitsevien olosuhteiden selvittämiseksi haastateltiin muutamissa kerrostaloasunnoissa asuvia maahanmuuttajaperheitä sekä hankittiin maahanmuuttajia koskevia paikkatietoja.

Maahanmuuttajien asumista koskevassa selvityksessä haastateltiin kuutta maahanmuuttajataustaista perhettä, jotka asuvat

kahdessa Turun eri lähiössä. Haastatteluilla selvitettiin, minkälaisia mielipiteitä maahanmuuttajilla on omista asumisolostaan Turussa. Maahanmuuttajilta etsittiin vastausta erityisesti kysymykseen, pystyvätkö he elämään suomalaisessa kerrostaloasunnossa oman kulttuurinsa mukaisesti ja minkälaisia ristiriitatilanteita heillä on suomalaisissa asunnoissa syntynyt. Tämän lisäksi kysyttiin maahanmuuttajien mielipiteitä heidän omasta asuinalueestaan, asuinrakennuksesta ja pihasta. Kysymykset koskivat myös haastateltavien omaa asuntoa, eri tilojen käyttöä, asuintalon sosiaalista ilmapiiriä, vierailukulttuuria sekä mahdollisia asuinrakennuksessa tai lähiöpiirissä tapahtuneita konflikteja tai häiriöitä.

Haastateltujen perheet vaihtelevat yksinhuoltajaperheestä kahdentoista hengen suurperheeseen. Haastatellut henkilöt ovat kotoisin Vietnamista, Irakista, ja Iranista sekä Somaliasta. He edustavat kolmea eri uskontokuntaa, islaminuskoisia, buddhalaisia sekä kristittyjä. Yksi haastattelu tehtiin haastateltavan työpaikalla. Muut haastattelut tehtiin haastateltavien kotona.

Suomessa maahanmuuttajasuuntoja ja monikulttuurista asu-

mista on tutkittu hyvin niukasti. Turun maahanmuuttajien asumista koskevat haastattelut raottavat ovea tähän uuteen aihepiiriin. Haastatellut perheet toimivat esimerkkitapauksina maahanmuuttajien asumiskysymysten selvittämisessä. Niiden tarkoituksena on tuoda esiin ongelmia, joita maahanmuuttajien asumiseen voi liittyä. Artikkelissa keskitytään aluksi maahanmuuttajien asumisen konkretiaan haastateltujen perheiden omien mielipiteiden kautta. Haastattelujen keskeisemmät tulokset kuvaavat erittäin käytännönläheisesti sitä, miten maahanmuuttajat itse kokevat asumisensa Suomessa, ja minkälaisia mielipiteitä ja ongelmia heillä on suomalaisissa asuintaloissa ja asuinalueilla. Haastattelutulosten jälkeen artikkelissa pohditaan, minkälaisia joihtopäätöksiä tuloksista voi mahdollisesti vetää, ja minkälaisia tulevaisuuden näkymiä monikulttuurisella asumisella on Suomessa.

Suurperheen ongelmat kerrostaloasunnossa

Maahanmuuttajien asumisessa suuri perhekoko aiheuttaa monenlaisia asumisen käytännön ongelmia, joista useat liittyvät ahtauteen. Hyvänä esimerkkinä suurperheen kerrostaloasumisesta ovat kaksi selvityksessä haastateltua kymmenhenkistä perhettä, jotka asuvat kolmen makuuhuoneen, olohuoneen ja keittiön kokoisessa asunnossa. Perheillä on runsaasti tilaongelmia, joista eräs merkittävä on säilytystilojen pienuus. Jääkaappiin ja pakastimeen eivät mahdu kymmenhenkisen perheen ruuat. Lasten huoneissa ei ole tilaa kir-

joihtuspöydille, koska sängyt vievät kaiken tilan. Keittiöön ei mahdu sen kokoista pöytää, että koko perhe voisi syödä yhtäaikaan vieraista puhumattakaan. Joku perheenjäsenistä joutuu nukkumaan olohuoneessa, mikä puolestaan rajoittaa muun perheen ajanviettoa siellä. Aamulla pesutoimet vievät aikaa kymmenen hengen turvautuessa yhteen suihkuun ja vessaan. Kerrostalojen asuinpinta-alat ovat yksinkertaisesti riittämättömiä suurperheiden tarpeita varten, sillä suomalaisia kerrostaloasuntoja ei olle alun perin rakennettu suuria perheitä silmälläpitäen. Suomessa perhekoot ovat huomattavasti pienempiä kuin monissa muissa kulttuureissa.

Maahanmuuttajat käyttävät tilanpuutteen vuoksi parveketta tavavaravarastona, jonne kerätään kaikki, mikä ei asuntoon mahdu, kuten esimerkiksi ruokaa tai pakastin. Parvekkeella pidetään myös polkupyöriä, ja maahanmuuttajaperheillä siellä on lähes poikkeuksetta lautasantenni, joka on tarpeen kotimaan televisiolähetysten seuraamiseksi. Erityisesti perheen vanhemmille, jotka ovat viettäneet suurimman osan elämästään lähtömaassa, kotimaan tapahtumien seuranta on tärkeää. Monet sukulaiset ja perheenjäsenetkin saattavat asua edelleen siellä.

Iranista kotoisin oleva kurdimies kertoo, miten hänen kulttuurissaan on tapana, että samassa taloudessa asuu useampi sukupolvi. Esimerkiksi perheen pojan mentyä naimisiin hän jää usein asumaan vaimonsa kanssa omien vanhempiensa kotiin. Tyttäret eivät kuitenkaan jää naimisiin mentyään vanhempiensa luo asumaan, vaan he muuttavat sulhasen perheen

luo. Irakilaisessa kulttuurissa ja monissa muissa Lähi-idän maissa naisilla ei ole myöskään tapana asua yksin. Naiset muuttavat pois vanhempiensa luota vain naimisiin mentyään. Suomessa yleinen nuoren itsenäistyminen ja kotoa poismuuttaminen omaan asuntoon ei ole sopivaa irakilaisessa kulttuurissa, kertoo vanhempiensa luona asuva 20-vuotias irakilaistyttö.

Asumismuotona kerrostaloasuminen

Kerrostaloasuminen on monille maahanmuuttajille täysin uusi asumismuoto erityisesti, jos he ovat kotoisin maaseudulta. Esimerkiksi somalialaisen informantin mukaan hänen kotimaassaan ei juurikaan ole kerrostaloja, vaan ihmiset asuvat tyypillisesti maan tasalla. Suomessa maahanmuuttajat asuvat siis usein ensimmäistä kertaa kerrostalossa. Asukkailla ei ole kerrostaloasunnossa suoraa yhteyttä maahan, ja tähän kaikki maahanmuuttajat eivät ole tottuneet. Kotimaassa maan tasalla asuminen on mahdollistanut yleensä esimerkiksi vihannesten viljelyn omalla pihalla, mitä mahdollisuutta erityisesti maahanmuuttajanaiset kertovat kaipaavansa Suomessa.

Jotkut maahanmuuttajat kokevat myös, että heidän asumistasonsa on laskenut Suomeen muuttettaessa. Eräs nyt eläkkeellä oleva maahanmuuttaja oli kotimaassaan ollut korkeassa valtion virassa ja oli asunut perheensä kanssa isossa, monihuoneisessa talossa puutarhoineen. Suomeen tullessaan haastateltava on kokenut yhteiskunnallisen ja taloudellisen asemansa sekä asumistasonsa laske-

neen huimasti. Tämänkaltainen yhteiskunnallisen statuksen ja asumistilanteen muutos saattaa olla henkisesti kova pala monelle maahanmuuttajalle.

Asuntojen sisätilat ja oman uskonnon harjoittaminen

Asuntoon liittyviä ongelmia kysyttäessä esiin nousevat tuuletukseen liittyvät ongelmat. Haastateltavat haluaisivat tuulettaa asuntoa kunnolla ruuanlaiton jälkeen. He joko toivovat voivansa avata ikkunat kunnolla tai voivansa itse vaikuttaa siihen, milloin koneellinen ilmastointi talossa toimii. Eräs haastateltava kertoi, että hänellä ei ole liesikupua, ja Suomessa ikkunoiden kokonaan avaaminen ei ole helppoa. Hän kyllä ymmärtää, että ilmastoseikat vaikuttavat suuresti rakentamiseen. Hänen kotimaassaan ilmasto on paljon lämpimämpi ja asuntojen ikkunat on tehty helposti avattaviksi. Tuulettamiskysymykseen voi vaikuttaa myös erilainen ruokakulttuuri. Jos esimerkiksi ruuan paistaminen ja runsaan öljyn käyttö on yleistä, se tuo paljon käryä asuntoon, joka kaipaavaa tehokkaampaa tuulettamista.

Jotkut maahanmuuttajat kokevat wc:n ja suihkun sijoittamisen samaan huoneeseen tai aivan lähellekin puhtausnormien vastaiseksi. He eivät ole tottuneet siihen, että samassa tilassa, jossa käytetään wc:ssä, hoidetaan myös peseytyminen. Suomessa kerrostaloasuntojen wc ja pesutilat on yleensä sijoitettu mahdollisimman tiiviisti neliöiden säästämiseksi. Tämän kaltaista tilojen yhdistelmää pidetään epähygieenisenä. Joi-

denkin maahanmuuttajien mielestä näiden toimintojen tilat pitäisi sijaita eri huoneissa ja ainakin etäämpänä toisistaan.

Olohuone tuntuu olevan tärkeä huone maahanmuuttajien asunnoissa, koska sinne ripustetaan kaikki merkittävät kuvat ja esineet. Joku maahanmuuttaja toivoo, että olohuoneessa olisi ovi, jotta siitä ei näkyisi suoraan eteiseen. Muilla paitsi vietnamilaisella haastateltavalla, oli olohuoneen seinät koristeltu kotimaasta tuoduilla tauluilla sekä sukulaisten valokuvilla. Useasti esillä olivat perheen äidin ja isän vanhempien kuvat sekä perheen kaikkien lasten kuvat. Erään haastateltavan kotona oli niinkään kuva eräästä Irakin menneestä presidentistä, joka oli ollut perheen isälle mieluisa päämies. Haastatelluilla islaminuskoisilla maahanmuuttajilla oli seinällä uskonnollinen taulu, jossa oli tekstiä Koraanista sekä esimerkiksi kuva Mekasta, islaminuskoisten pyhiinvaelluspaikasta. Seinällä saattoi olla myös kotimaan lippu, ja muilla kuin islaminuskoisilla, heidän uskontoaan kuvastava tunnus. Haastatellulla buddhalaisella perheellä oli olohuoneessa alttari, jossa oli pieni Buddhan patsas, pyhimysten kuvia sekä suitsukkeita. Vietnamilaisen haastateltavan mukaan alttari sijoitetaan olohuoneeseen ylös seinälle, eikä sitä saa missään nimessä sijoittaa makuuhuoneeseen. Kotona voidaan rukoilla alttarin ääressä. Turussa ei ole tällä hetkellä yhtään buddhalais-temppeiliä, mutta sellaisen rakentaminen on suunnitteilla. Vietnamista kotoisin oleva buddhalainen nainen kertoo käyneensä kotimaassaan muutaman kerran kuu-kaudessa temppeleissä ja olisi iloi-

nen, jos Turussakin olisi mahdollisuus tähän.

Islaminuskoiset haastateltavat kertovat harjoittavansa uskontoaan kotona rukoilemalla ja viettämällä esimerkiksi *ramadania*. Heistä kukaan muu kuin somalialainen haastateltava ei kertonut nimenomaan kaipaavansa moskeijan rakentamista Turkuun. Somalialainen haastateltu pitää ongelmana sitä, että hänellä ei ole lähellä mitään paikkaa, jonne hän voisi mennä rukoilemaan. Somalialainen kertoi myös, että vanhemmille on tärkeää voida kasvattaa lapsensa islamilaiseen uskoon muun muassa viemällä lapsi Koraanikouluun, jossa luetaan Koraania. Haastateltava toivoo, että jossain hänen lähellään sijaitaisi tiloja, joissa voitaisiin pitää Koraanikoulua lapsille.

Sosiaalinen elämä

Maahanmuuttajilla ei ole juurikaan kanssakäymistä suomalaisten naapureidensa kanssa. He kertovat osallistuvansa taloyhtiönsä pihatalkoisiin, joissa he saattavat vaihtaa muutaman sanan suomalaisten naapureidensa kanssa, mutta pääasiassa kanssakäyminen rajoittuu ainoastaan tervehtimiseen. Kotimaassaan maahanmuuttajat ovat tottuneet erilaiseen naapuruustointintaan. Kurdikulttuurille on erään perheen isän mukaan tyyppillistä runsas kanssakäyminen naapureiden ja sukulaisten kanssa. Hän sanoo, että naapureita kohdellaan kuin sukulaisia. Isä kaipaava Suomessa aktiivista yhteistä toimintaa naapureiden ja sukulaisten kanssa. Hän kertoo kokoontuvansa joskus iltaisin talon muiden kurdi- miesten kanssa, mutta se ei tunnu olevan aivan samanlaista kuin ko-

timaassa. Isä sanoo, että he ovat menettäneet kulttuurilleen tärkeän tavan olla tekemisissä naapureiden kanssa ja hoitaa asioita yhdessä. Eräs Irakista kotoisin oleva haastateltava kertoo olevansa pettynyt myös siihen, että suomalaiset naapurit eivät tule heille kylään. Eräällä selvityksessä mukana olleella perheellä käy kylässä suomalaisia tuttavuuksia, mutta he eivät ole perheen naapureita. Muutama haastateltu toivoo, että taloyhtiössä olisi yhteistila, jossa saman talon asukkaat voisivat kokoontua ja pitää esimerkiksi kokouksia talon säännöistä ja muista yhteisistä asioista.

Haastatellut maahanmuuttajat ovat selkeästi enemmän tekemisissä omien maanmiestensä kanssa kuin suomalaisten kanssa. Heidän omalle kulttuurilleen on tyypillistä, että vierailuja ei tarvitse sopia etukäteen. Irakilaiset ja iranilaiset kertovat, että riittää, kun soittaa ja tarkistaa, että perhe, jonka luo ollaan menossa on kotona. Somalialainen haastateltava kertoo, ettei soittaminenkaan ole tarpeen. Tavoista ja kulttuurista riippuen vieraiden kanssa esimerkiksi keskustellaan ja juodaan teetä, kuunnellaan musiikkia tai katsotaan televisiota.

Naapureiden kanssa on syntynyt myös erimielisyyksiä, joillakin enemmän kuin toisilla. Erimielisyyksiä on syntynyt toisen osapuolen mukaan vääristä syytöksistä, esimerkiksi tupakan savun kulkeutumisesta naapurin kotiin tai liiasta metelistä. Toisenlaiseen ruokakulttuuriin kuuluvat voimakkaat ruuan tuoksut koetaan epämiellyttävänä ja ne häiritsevät joitain haastateltavia. Suurempia ongelmia naapureiden kanssa esiintyy niillä maahanmuuttajilla, jotka

asuvat ainoastaan maahanmuuttajien asuttamissa kerrostaloissa. Näihin ongelmiin palataan kappaleessa asuinalueet ja maahanmuuttajakeskittymät.

Asuintalojen piha-alueet

Piha-alueita käyttävät maahanmuuttajista pääasiassa vain lapset. Piha-alueisiin oltiin tyytymättömiä silloin, kun talojen piha-alueilta puuttuivat lasten leikkipaikat, penkkejä tai grillauspaikka, ja eräältä suurelta parkkipaikka-alueelta puuttui valaistus. Kun turkulaiset maahanmuuttajaperheet haluavat viettää yhdessä aikaa ulkona, he kertovat käyvänsä kesäisin Ruissalon hiekkarannalla uimassa ja grillaamassa. Kupittaan puisto on myös kesäisin suosittu oleskelupaikka, kun maahanmuuttajat haluavat mennä esimerkiksi piknikille.

Asuinalueet ja maahanmuuttajakeskittymät

Maahanmuuttajat ovat haastatelluissa tyytyväisiä asuinalueidensa palveluihin ja liikenneyhteyksiin, mutta puistoja ja viheralueita toivotaan lisää. Eräs haastateltava toivoo myös enemmän portteja tuomaan turvallisuutta. Useat haastateltavat pitävät kuitenkin huonona sitä, että samoille asuinalueeseen on keskittynyt paljon maahanmuuttajia. Haastateltavat viittaavat Turun itäiseen alueelle, jossa suuri osa Turun maahanmuuttajista asuu. Maahanmuuttajan on helpompi saada asunto Itä-Turusta kuin monilta muilta kaupungin alueilta ja siellä asuntojen vuokrataso on myös edullisempi. Maahanmuuttajien on vaikea saa-

da asuntoa yksityisiltä markkinoilta, joten suurin osa heistä asuu kaupungin vuokrataloissa, jotka sijaitsevat paljolti samoilla alueilla. Varsinkin, jos maahanmuuttaja on työtön, hänen on melko mahdotonta saada asuntoa muualta kuin kaupungin vuokrataloista. Ainoa mahdollisuus maahanmuuttajalle saada asunto sieltä, mistä hän itse haluaa, saattaa olla asunnon ostaminen vuokraamiseen sijaan.

Kaikki maahanmuuttajat eivät kuitenkaan vastusta asumista maahanmuuttajakeskittymissä. Jotkut haluavat varta vasten muuttaa alueelle, jossa asuu muita oman maan kansalaisia, erityisesti, jos he ovat uusia kaupungissa. Oman etnisen ryhmän tuella on suuri merkitys uuteen kulttuuriin muuttaneen maahanmuuttajan hyvinvoinnille, ja jotkut heistä haluavat asua oman kulttuurinsa edustajien lähellä. Varsinkin vanhemmille maahanmuuttajille, jotka eivät ole oppineet suomen kieltä, on tärkeää asua lähellä maanmiehiään, joilta he saavat apua asioiden hoidossa.

Toisten haastateltujen maahanmuuttajien mukaan tämän kaltainen maahanmuuttajien kasautuminen ja eristäminen samalle asuinalueelle on kuitenkin väärä lähestymistapa monikulttuurisen asumisen edistämiseksi. Tämä politiikka lisää maahanmuuttajien eristäytymistä yhteiskunnasta ja vähentää kotoutumista, joka on kuitenkin maan maahanmuuttajapolitiikan virallinen tavoite. Asumisjärjestelyillä on suuri rooli ulkomailta Suomeen muuttaneiden ihmisten integroitumisessa yhteiskuntaamme. Jos maahanmuuttajat asuisivat lähempänä suomalaisia, he sopeutuisivat paremmin yhteiskuntaamme. Tämänkaltaisessa ei-segregoi-

tuneessa asumisessa tapahtuisi molemmin puolista oppimista niin suomalaisten kuin maahanmuuttajienkin osalta.

Räikein esimerkki maahanmuuttajien kumuloitumisesta samalle alueelle, ovat kerrostalot, joissa asuu lähes ainoastaan maahanmuuttajia. Itä-Turussa on muutamia tämän kaltaisia yksityisomistuksessa olevia kerrostaloja. Näissä taloissa esiintyy erittäin paljon ongelmia niissä asuvien maahanmuuttajien mukaan. Suurimmat ongelmat ovat rauhattomuus, epäsiisteys, turvattomuus ja ilkivalta. Useat talon asukkaat eivät tunnu noudattavan yleisiä sääntöjä, ja niitä noudattavat ja rauhallisemmasta elämästä pitävät ihmiset kärsivät naapureidensa toimista. Talojen ylläpito ei myöskään toimi. Esimerkiksi eräs hissi on ollut kauan rikki, mutta sitä ei ole korjattu. Asunnot ovat myös sisältä huonossa kunnossa, mutta remonttia ei ole tehty. Yhteisiä tiloja, kuten pyörävarastoa ja kylmähuoneita, ei voi käyttää, koska niistä on varastettu useasti polkupyöriä ja ruokaa. Myös pyykkejä on hävinnyt ulkoa pyykkinaruilta.

Maahanmuuttajien asuttamien talojen piha-alueita pidetään niin ikään turvattomina. Kaikki vanhemmat eivät uskalla päästää lapsiaan pihalle leikkimään ilman valvontaa, koska siellä tapahtuu paljon riitoja ja tappeluita lasten ja nuorten kesken. Kun asukkaina on monilapsisia suurperheitä, on myös lasten määrä pihalla valtaisa. Pihaja ei ole suunniteltu kymmenien tai jopa yli sadan lapsen leikkipaikoiksi. Lasten ja nuorten kesken syntyy riitoja, kun pihatilaa ei riitä kaikille ulkoharrastuksille. Eräs haastateltava kuvasi tämän

kaltaista asuintaloon sanoilla ”villi länsi”.

Useat näissä taloissa asuvat maahanmuuttajat ovat etsineet pitkään uutta asuntoa, mutta eivät ole löytäneet. Monet ovat olleet esimerkiksi Turun kaupungin TVT:n asuntojonossa jo vuosia. TVT:n asunnot ovat Turun kaupungin kokonaan omistamia kiinteistöyhtiöitä. Jos TVT katsoo perheen nykyisen asunnon olevan sopivan kokoinen perheelle, eivät talon rauhattomuus ja siellä tapahtuva ilkivalta riitä syyksi uuden vuokra-asunnon saamiseen.

Monikulttuurisuus ja asuinalueiden uudistaminen

Suomessa asuu vähän yli satuhattua ulkomaiden kansalaista. Heidän määränsä on lisääntymässä. Huomattava osa maahanmuuttajista asuu kerrostalolähiöissä. Jos maahanmuuttajia otetaan vastaan, heistä on myös pidettävä huoli. Suomen kykyä vastaanottaa pakolaisia ja maahanmuuttajia testataan myös siinä, panostetaanko kylliksi maahanmuuttajien kotouttamiseen asuinalueille. Jotta maahanmuuttajat voisivat viihtyä ja kasvaa täällä ihmisinä, heidän tulee saada toteuttaa itseään myös asumisen yhteydessä. Myös heille kuuluu oikeus osallistua asuinalueensa kehittämistyöhön. Maahanmuuttajiasumisen kotouttamispolitiikkaa tulee harjoittaa siten, että tarkastelun kohteena on koko asuinalue (fyysisenä, sosiaalisena ja kulttuurisena kokonaisuutena). Olisi virhe rajoittaa tarkastelu pelkkään asuntoon, esimerkiksi isojen maahanmuuttaja-asuntojen hankkimiseen. Lähiöiden kehittämisen laimin-

lyönti kostautuisi myöhemmin monin eri tavoin.

Maahanmuuttajiasumisen arkea on tutkittu Suomessa liian vähän. Seikkaperäisemmät tilastot maahanmuuttajien asumisolosta ja -ahtaudesta, sijoittumisesta kaupunkialueille, sekä tarkemmat tiedot asumisen arjesta suomalaisissa asunnoissa ja lähiöissä puuttuvat. Myös mukavuuksilla varustetun vitivalkoisen funkkisasunnon sisällä voivat vallita slummimaiset olosuhteet. Suunnittelijoiden mielenkiinto asuntoarkkitehtuurin kehittämistä kohtaan on ollut viime vuosikymmeninä laimeaa. Asukososallistumiseen perustuva lähiöuudistus koetaan suunnittelijapiireissä usein vastenmieliseksi. Muiden kulttuurien asumista ei tunneta usein lainkaan.

Maahanmuuttajat muutakin kuin työvoimaa

Kun ihmistä kohdellaan inhimillisesti ja ihmisarvon mukaisesti, hänet nähdään ja hänet hyväksytään hänen oman ihmis- ja maailmankuvansa sekä kulttuuritaustansa pohjalta. Siksi on väärin tarkastella maahanmuuttajia esimerkiksi pelkästään uutena työvoimana ja kansallisen kilpailukyvyn kohottamisen välineenä (työvoimavarastona, huippuosaajina, halpatyön tekijöinä).

Maahanmuuttajien asumistarkastelun yhteydessä tulee erityisen selväksi se, että maahanmuuttajissa on kyse muustakin kuin vain työvoimasta. He eivät ole myöskään pelkkiä ”asukkaita”. Heidän omassa olemisessaan ja arjessaan on kyse toisenlaisesta inhimillisen elämän kokonaisuudes-

ta kuin mihin olemme suomalaisina tottuneet. Kolmannen maailman valtiot toimivat siirtomaaherruuden aikana modernin länsimaisen asuntoarkkitehtuurin koekenttinä. Nuo kokeet päättyivät usein draamaattisin seurauksin. Osaammeko me kohdella paremmin omille asuinalueillemme sijoittuneita maahanmuuttajia?

Suomalainen kerrostaloasunto on toteutettu länsimaisen kulttuurin ja siihen kytkeytyvän asumismuodon pohjalta. Länsimainen ”asumiskone” ei sovellu joka kohdin toisenlaisille kulttuureille tyyppilliseen asumiseen. Pitäisikö maahanmuuttajien luopua oman kulttuurin mukaisesta asumismuodosta päästäkseen osallistumaan suomalaisen asuinalueen sosiaaliseen kanssakäymiseen? Onko suomalaisen asuntopolitiikan tavoitteena sopeuttaa maahanmuuttajat joka suhteessa suomalaiseen asumismuotoon ja asuntoon? Onko sopeuttamisasenne maahanmuuttajien syrjintää? Luonnonympäristön monimuotoisuuden puolustamista pidetään itsestäänselvyysnä. Koska myös ihminen on osa luontoa, eikö ole yhtä tärkeää pyrkiä säilyttämään myös kulttuurien monimuotoisuus? Sekin on pyrkimystä kestävään kehitykseen.

Aiemman assimilaatioon ja integraatioon pyrkivän maahanmuuttopolitiikan rinnalle on tullut niin sanottu monikulttuurisuuspolitiikka. Siitä on kaksi eri muotoa. Toinen niistä tähtää jonkinasteisen autonomian myöntämiseen maahanmuuttajille. Toinen niistä puoltaa erioikeuksia (vapautuksia, lisäoikeuksia), joiden avulla kulttuurin jatkuvuus voidaan taata. Monikulttuurisuuspolitiikka tukee näkemystä, joka haluaa säilyttää

myös omaa asumiskulttuuria ja -identiteettiä. Suomen perustuslain 19 §:n mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä. Kulttuurieroista voi aiheutua suuria vaikeuksia myös esimerkiksi suomalaisessa kerrostaloasunnossa asumisessa.

Vuoden 2004 alussa tuli voimaan yhdenvertaisuuslaki. Syrjintää koskeva näyttökynnys on lain myötä laskemassa. Jos esimerkiksi liikuntavammaisen vaatii työnantajaansa rakennuttamaan hänen työpisteeseensä hissien, vaatimusta voidaan pitää kohtuuttomana. Mutta jos kunnan vuokra-asunnossa asuva islaminuskoinen maahanmuuttaja vaatii omaan asumiskulttuuriinsa ja uskonnollisiin syihin vedoten rakentamaan kevyen väliseinälevyn suihkutilan ja wc-pytyn väliin, voidaan vaatimusta pitää kohtuullisena? Kuuluisiko hänelle oikeus valita peruskorjauksen yhteydessä asuinhuoneiden tapetit väreineen (nyt ne tapetoidaan lähes poikkeuksetta vaaleina, mieluiten valkoisina)?

Asunnon muutostöihin myönnetään nykyisin korvausta vaikeavammaisille ihmisille, joiden liikkuminen ja omatoimisuus on vamman tai sairauden vuoksi erityisen vaikeaa. Muutostyö voi koskea esimerkiksi keittiön uudistamista, kylpyammeen tai kynnyksen poistamista. Voisiko myös erityinen asumiskulttuuri olla johonkin rajaan saakka tuen peruste? Kulloisessakin yhteiskunnallisessa tilanteessa joudutaan arvioimaan uudetaan palveluyhteiskunnan arvot ja toimintatavat. Arvioimisen taustalla ovat muuttuneet yleiset arvot, asenteet ja käsitykset sekä muut-

tunut väestörakenne. Maahanmuuttajakysymyksen liittyy tähän kokonaisuuteen.

Asuinympäristö

Asuminen ei rajoitu pelkkään asuntoon. Asumiseen vaikuttaa myös asunnon lähiipiiri ja koko asuinympäristö. Asuinympäristö on jokapäiväisten toimintojen ja keskinäisen kanssakäymisen tapahtumapaikka. Se on samalla fyysinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja psyykinen miljö.

Hyvä asuinympäristö on terveellinen, turvallinen, viihtyisä ja toimiva. Se edesauttaa ihmisenä kasvamista ja täydellistymistä sekä oman elämän hallitsemista. Hyvä asuinympäristö tuottaa hyvää elämää. Huonon asuinympäristön merkkejä ovat puolestaan epäterveellisyys, turvattomuus, epäviihtyisyys ja toimimattomuus. Huonossa asuinympäristössä vallitsee jatkuva pelko, epävarmuus ja levottomuus. Huono asuinympäristö tuottaa huonoa elämää.

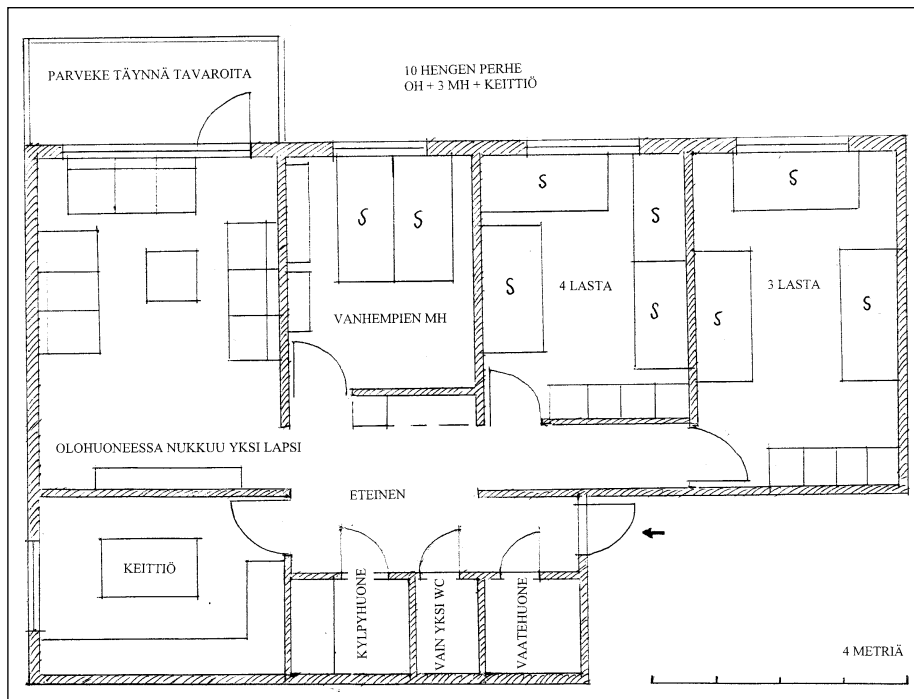
Onnistuneella tavalla uudistettu asuinalue (kuten lähiö) sisältää moniarvoisesti uudistuneen sosiaalisen ja kulttuurisen yhteisön. Uudistamatta jätetty lähiö on uhka myös mielenterveydelle. Lähiöuudistuksessa ei ole kyse pelkästään viihtymistason kohottamisesta. Hiljattain julkaistu tutkimus ”Melukylä vai mansikkapaikka? Asukkaiden ja asiantuntijoiden näkemyksiä asuinalueiden terveydellisyydestä” valaisee asuinalueen ympäristöpsykologista näkökulmaa.

Lähiö ja lähiöuudistus

1900-luvun alussa tehtyjen asuimisselvitysten mukaan työväen

asunto-olot olivat tuolloin maassamme erittäin kurjat. Pahin asumistilanne oli vilusti syntyneissä puutaloesikaupungeissa. Suomen asuntopoliittikka käynnistyi vasta 1910-luvulla. Suomen ensimmäinen asuntokongressi järjestettiin vuonna 1917. Arava-järjestelmä perustettiin 1949. Toista maailmansotaa seurasi Suomen kaupungistuminen ja asuin ympäristön teollinen massatuotanto. Maahanmuuttajien asumiskongressit ovat vielä pitämättä.

Puutaloesikaupunkiongelma on ratkaistu. Vanhoilla, peruskorjatuilla puutaloalueilla asuu tänä päivänä varakkainta ja koulutetuinta väestöä. Mutta meillä on uusi esikaupunkiongelma – lähiöongelma. Nykyajan betonilähiö on suunnittelema toteutettu tämän päivän esikaupunki. Suomen lähiöissä asuu noin miljoona ihmistä. Lähiöiden rakentaminen on ollut osa modernia projekteja. Lähiöt rakennettiin teollisen työvoiman varastoiksi ja uusintamisen paikoiksi. Koska lähiö toteutettiin tehokkuuden periaatteella, asukkaiden viihtymiseen ei kiinnitetty riittävästi huomiota. Suomalainen lähiö on suomalaisen asuntopoliittikan koko kuva. Keskeistä siinä on asunnon omistaminen. Vuokra-asuminen on toissijaista. Maahanmuuttajalla ei ole yleensä

Asunnon pohjaa esittävästä piirroksesta näemme, että jos asuntoon lisättäisiin esimerkiksi pöytiä (ajatellen lasten koulunkäyntiä), liikkumiseen tarkoitettu tila kuituisi minimiin. Asuntoa koskevien mitoitusnormien osoittamat asumisen puitteet (huomioiden koko jne.) ja suurperheen asumistarpeet ovat täysin ristiriidassa keskenään. Ahtaasta asumisesta seuraa stressiä ja ongelmia mm. lasten henkelle kehitykselle.

muuta vaihtoehtoa kuin valita vuokra-asunto.

Tämän päivän lähiö on usein pahimmin syrjäytyneiden asuinpaikka. Huomenna, kun tietotekninen kehitys etenee etenemistään ja globalisaatio syvenee syvenemistään, kerrostalolähiöistä on tulossa joustavan työvoiman varastoja. Ja luultavasti myös maahanmuuttajaväestön keskuksia. Lähiöongelman syitä on monia ja niitä on monella eri tasolla. Lähiöongelmaa ei ole vielä ratkaistu. Vielä ei edes ymmärretä täysin miten lähiöitä tulisi kehittää. Lähiökriisistä alettiin puhua Suomessa jo 1980-luvulla. Pahimmillaan se oli 1990-luvulla tapahtuneen suurtyöttömyyden ai-

kana. Lähiöongelmat eivät kuitenkaan juonnu pelkästään esimerkiksi korkeasta työttömyydestä.

Eräiden tutkijoiden mukaan kaupunkien välinen taloudellinen kilpailu on johtanut siihen, että huomio on suuntautunut pois esimerkiksi lähiöiden kehittämisestä. Kuntien kireä taloustilanne sekä konsernikunnan tilaaja-tuottajamalli jarruttavat täyspainoisen lähiöuudistustyön suorittamista. Lähiöongelma ei korjaannu itsestään. Ongelmat ovat kasautumassa. Aikapommi tikittää. Jos sosiaalista ja fyysistä lähiöuudistusta ei harjoiteta aktiivisesti ja jatkuvasti, siitä seuraa uusia, entistä pahempia lähiöongelmia. Jos maahan-

muuttajien suurperheille ei ole tarjota lähiöissä isompia asuntoja, eikä heidän käytössään ole yhteisiloja tapaamiseen ja harrastamiseen, sen seuraukset tulevat näky-mään esimerkiksi maahanmuuttajanuorten häiriintymisenä. Asuin-ympäristöllä on vaikutusta myös mielenterveyteen.

Lähiöuudistuksen yhtenä pää-tavoitteena on alueen imagon ja vetovoimaisuuden kohottaminen. Eräs syy tähän on huoli omistus-asuntojen arvon laskemisesta. Vuokrataloissa asuvat maahanmuuttajat koetaan usein lähiön mainetta heikentävänä tekijänä. Maahanmuuttajien osallistumisen lähiön kehittämiseen saatetaan pe-lätä poikivan uusia ongelmia.

Äänestysprosentit ovat olleet lähiöissä erityisen alhaiset. Lähiö on otollinen alusta pelon politiikan harjoittamiselle ja samalla rasismil-le. Lähiökriisiä ovat seuranneet turvakampanjat. Lisää turvalli-suutta, mutta millaisin keinoin ja kenelle? Pitäisi ajatella enemmän myös maahanmuuttajien turvalli-suutta. Ihmisten syrjäytyminen on suurin turvallisuusuhka Suomes-sa, ja syrjäytyneet ihmiset keskityvät lähiöihin.

Lähiöiden rakentamisvaiheen sekä lähiöiden uudistamisen peri-aatteet ovat monessa kohtaa erilai-set, jopa vastakkaiset. Lähiöraken-tamisen aikana tähdättiin kaikessa

tasa-arvon ja yhteisen hyvinvoin-nin toteuttamiseen. Lähiöuudis-tuksessa esimerkiksi metsäpubien rakentamisella on siivottu epäso-siaalinen aines lähiökeskustasta si-vummalle. Uudenlaisella hyväntahtoisuuden periaatteella. Lähiön maineen pelastamista tehdään pe-riäätteellä ”maksoi mitä maksoi”. Miten käy perinteisen tasa-arvo-ajattelun ja maahanmuuttajien?

”Monikulttuurisesta asumises-ta” on tullut uusin haaste lähiöuu-distukselle. Se on samalla haaste Suomen asuntopolitiikalle ja Suo-men valtion kyvyllä ottaa vastaan uusia maahanmuuttajia. Jos ma-hanmuuttajatkin pääsisivät uudis-taman suomalaista lähiötä, sinne il-mestyisi iso joukko pieniä yrityk-siä, erilaisia kokoontumis- ja yhe-teistiloja, ulkona isolla joukolla seurusteluun soveltuvia rakennet-tuja puistoja, vihannesten vilje-lyyn soveltuvia siirtolapuutarhoja (lähiöasukkaiden ”kesämökkikult-tuuri”), uskonnollisia tiloja ja ra-kennuksia sekä katukylttejä mo-nella eri kielellä (paikkaan juurtumi-nen). Maahanmuuttajien asumista koskeva järjestäytyminen on vasta käynnistymässä. Kuntiin tulisi pe-rustaa maahanmuuttajaneuvosto-ja samalla tavalla kuin niissä on esimerkiksi vammaisneuvostoja.

Maahanmuuttajien lähiöihin liit-tävä asumiskysymys on tärkeä koko yhteiskuntaa koskettava aihe.

Uusien tulokkaiden kotouttaminen täytyy hoitaa siten, että voidaan minimoida suurien yhteiskunnallisten ongelmien syntyminen. Maa-hanmuuttajien kotouttaminen ja sii-hen liittyvä asumiskysymysten jär-jestäminen on Suomessa voimak-kaasti kuntien vastuulla. Nämä toi-met rasittavat kuntien talouksia, jot-ka muutenkin ovat tiukoilla. Kunti-en taloutta tulisikin tukea voimak-kaammin esimerkiksi lähiöuudistuk-sen yhteydessä valtion taholta. Maahanmuuttajien asumista ja kuntien kustannuksia tarkasteltaes-sa on myös huomioitava kaupunki-seudullinen näkökulma. Tällä vii-tataan siihen, että esimerkiksi Turun oma maahanmuuttajamäärä ei ku-vasta todellista maahanmuuttajien kaupungin palveluihin kohdistavaa kuormitusta, sillä Turun kaupungin palveluita käyttävät myös Turun lähikunnissa asuvat maahanmuutta-jat. Kustannuksia tulisikin tämän vuoksi jakaa seutukunnissa. Asu-misjärjestelyt kaipaavat niin ikään syvempää tutkimusta. Kunnat tar-vitsevat valtiolta myös tiedollista tukea maahanmuuttajien asumis-asioiden järjestelyssä esimerkiksi julkaisujen ja ohjeiden muodossa.